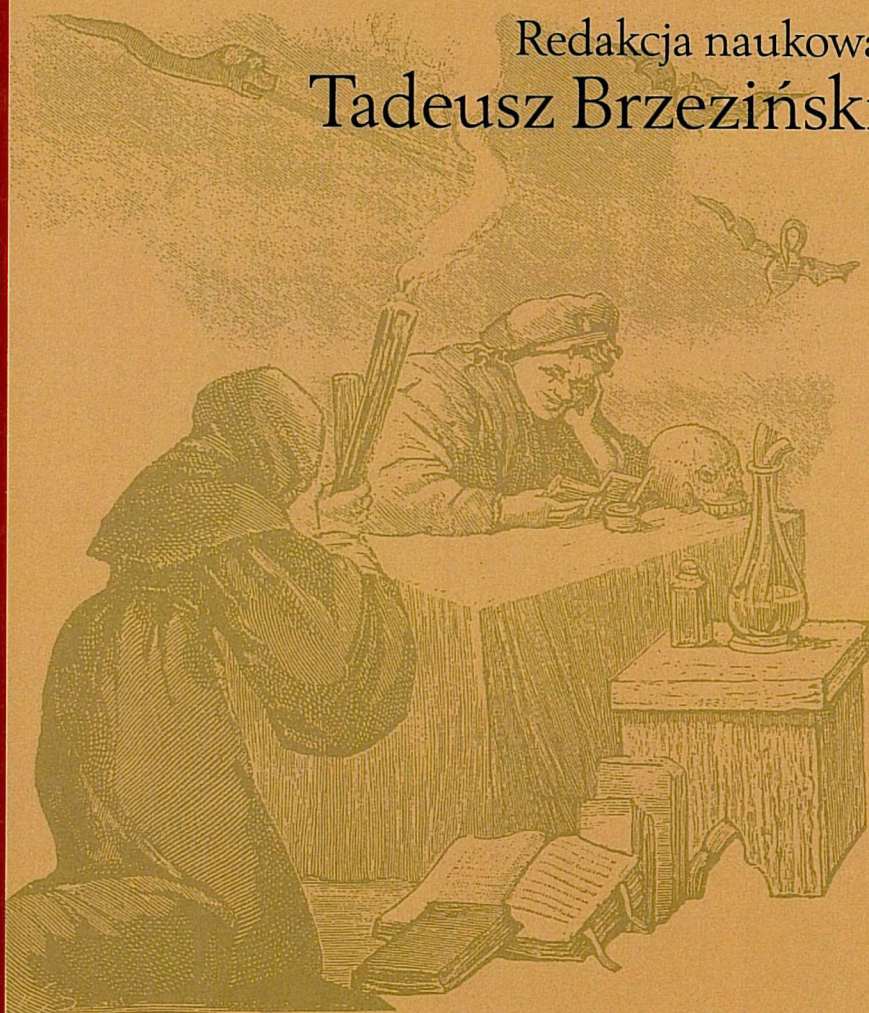

Historia medycyny

Redakcja naukowa
Tadeusz Brzeziński

PZWL

© Copyright by Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1988, 1995, 2000, 2004

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Przedruk i reprodukcja w jakiegokolwiek postaci całości bądź części książki bez pisemnej zgody wydawcy są zabronione.

Redaktor merytoryczny: mgr *Teresa Materkowska*

Redaktor techniczny: *Leszek Kornacki*

Korektor: *Małgorzata Wiśniewska*

Projekt okładki i stron tytułowych: *Lidia Michalak-Mirońska*

Wydanie IV – 3 dodruk
Warszawa 2015

ISBN: 978-83-200-4762-2

Wydawnictwo Lekarskie PZWL
02-460 Warszawa, ul. Gottlieba Daimlera 2
tel. 22 695-43-21
www.pzwl.pl

Księgarnia wysyłkowa:
tel. 42 680-44-88; infolinia: 801 33 33 88
e-mail: wysylkowa@pzwl.pl

Skład i łamanie: Cieszyńska Drukarnia Wydawnicza, ul. Pokoju 1, 43-400 Cieszyn
Druk i oprawa: OSDW Azymut Sp. z o.o., ul. Senatorska 31, 93-192 Łódź

Spis treści

Przedmowa do wydania trzeciego	5
Wprowadzenie do historii medycyny — Tadeusz Brzeziński	11
Dzieje historii medycyny	13
Podstawowe pojęcia metodologii historii medycyny	17
Paradygmat i jego znaczenie w historii nauki	22
Część I. Od empirii i filozofii przyrody do nauki	25
Rozdział 1. Dawna medycyna i lekarze. Studium kształtowania zawodu — Tadeusz Brzeziński	25
Medycyna a magia	26
Medycyna a religia	28
Medycyna i lekarze Mezopotamii	29
Medycyna i lekarze w starożytnym Egipcie	32
Medycyna i lekarze starożytnych Indii	33
Medycyna i lekarze w starożytnych Chinach	35
Medycyna i lekarze starożytnej Grecji	36
Medycyna i lekarze w starożytnym Rzymie	40
Chrześcijaństwo i medycyna wczesnego średniowiecza	44
Medycyna arabska	47
Świeckie szkoły medyczne w Salerno i w Montpellier	50
Początki uniwersyteckiego nauczania medycyny	52
Wydział lekarski Akademii Krakowskiej	55
Medycyna i studia lekarskie w epoce odrodzenia i baroku	56
Medycyna polska epoki odrodzenia i baroku	61
Oświecenie i jego wpływ na nauczanie medycyny	63
Próby zreformowania medycyny polskiej w wieku XVIII	65
Tendencje reformatorskie w nauczaniu medycyny u schyłku XVIII wieku	67
Rozdział 2. Początki i rozwój szpitali — Tadeusz Brzeziński	70
Szpitale średniowieczne	71
Zakony szpitalne	74
Reformacja i kontrreformacja a szpitale	75
Szpitale generalne	76
Nowa sytuacja w szpitalnictwie w wieku XVIII	77
Szpitale psychiatryczne	79
Rozdział 3. Zdrowie i choroba w starożytności i średniowieczu — Tadeusz Brzeziński	81
Konceptje zdrowia i choroby w najstarszych cywilizacjach	81

Chińska koncepcja walki przeciwieństw i równowagi w organizmie	84
Grecka filozofia przyrody a medycyna	86
Powstanie i rozwój teorii humoralnej	87
Hipokrates i jego szkoła	88
Greckie koncepcje anatomiczno-fizjologiczne po Hipokratesie	90
Szkoła aleksandryjska	92
Teoria solidarna i jej przedstawiciele	94
Pneumatyczna teoria zdrowia i choroby	94
Anatomia i fizjologia Galena	96
Koncepcje patologiczne Galena	99
Zdrowie i choroba w medycynie arabskiej	102
Anatomia i fizjologia w średniowiecznej medycynie europejskiej	104
Średniowieczne pojmowanie choroby	108
Psychozy średniowieczne	110
Rozdział 4. U podstaw nowożytnego pojmowania zdrowia i choroby — Tadeusz Brzeziński	114
Prace anatomiczne epoki odrodzenia	114
Anatomia animata i odkrycie krążenia krwi	117
Jatrochemiczna interpretacja zdrowia i choroby	117
Zdrowie i choroba w interpretacji jatrofizyków	124
Początki anatomii mikroskopowej	130
Teoria preformacji i epigenety	131
Thomas Sydenham i nozologia	134
Animizm i początki neuropatologii	135
Jatromorfologia	138
Rozdział 5. Medycyna zabiegowa — Witold Brzeziński	140
Chirurgia profesjonalna w najdawniejszych cywilizacjach	140
Zabiegi rytualne	141
Chirurgia w krajach starożytnego Wschodu	144
Chirurgia starożytnej Grecji i Rzymu	145
Pomoc przy porodzie i znajomość fizjologii kobiety	148
Rozdział chirurgii od medycyny	151
Chirurgia na obszarach miast włoskich i francuskich	152
Wojny jako naturalna szkoła chirurgiczna	155
Uzupełnianie ubytków krwi	157
Osiągnięcia techniki chirurgicznej	159
Ginekologia i położnictwo	161
Dzieje dentystyki	163
Powrót chirurgii do medycyny. Chirurgia uniwersytecka	165
Chirurgia w Polsce	165
Rozdział 6. Narodziny leku. Dawne terapie. Lek i jego formy, sposoby wytwarzania i dystrybucji — Aleksander Drygas	168
Narodziny leku	168
Pierwsza „profesjonalna” wzmianka o lekach z Sumeru	171
Ziołolecznictwo jako podstawowy nurt rozwoju leków	172
Inne rodzaje leków naturalnych. Koproterapia	185
Środki lecznicze pochodzenia mineralnego	187
Rola leku w koncepcjach terapeutycznych Hipokratesa	187
Galen — wielki reformator lecznictwa i lekoznawstwa	189
Wkład Arabów do rozwoju postaci leków	189
Narodziny aptek i aptekarstwa	191
Pochodzenie recepty. Pierwsze urzędowe lekospisy	196
System wagowy	200
Alchemia i jej związki z medycyną i farmacją	201
Paracelsus i koncepcje terapeutyczne jatrochemików	204
Teoria flogistonowa i początki nowoczesnej chemii	206
Apteka — miejsce wytwarzania leków	208
Początki aptekarstwa w Polsce	210

Rozdział 7. Higiena indywidualna i społeczna, choroby zakaźne i walka z nimi —	
— <i>Tadeusz Brzeziński</i>	217
Religijne nakazy zdrowotne	217
Najdawniejsze zwyczaje i urządzenia higieniczne	218
Epidemie	221
Instytucja lekarza urzędowego — fizyka miejskiego	225
Girolamo Fracastoro i teorie epidemiologiczne	226
Początki medycyny pracy	228
Higiena osobista i komunalna w XV—XVIII stuleciu	228
Koltun, czyli goździc — specyficzna choroba polska	230
Idea upowszechnienia wiedzy o chorobach i zapobieganiu im	232
Szczepienia ochronne	233
Część II. U podstaw współczesnej nauki medycznej	235
Rozdział 8. Rozwój nauk podstawowych i przedklinicznych — <i>Andrzej Śródka</i>	235
Wyodrębnianie się nauk przedklinicznych w XIX wieku	235
Wiek XIX — stuleciem patologów	238
Rola i rozwój nauk morfologicznych	249
Fizjologia	253
Kartezjańskie źródła nowoczesnej neurologii	261
Mikrobiologia lekarska	266
Ogólna charakterystyka nauk przedklinicznych w Polsce na tle medycyny światowej	272
Rozdział 9. Rozwój klinicznej medycyny wewnętrznej i specjalności pokrewnych —	
— <i>Tadeusz Brzeziński</i>	288
Kolebka medycyny klinicznej — Lejda	288
Stara wiedeńska szkoła kliniczna	290
Paryż — początki podziału medycyny wewnętrznej na specjalności	292
Nowa wiedeńska szkoła kliniczna	295
Inne ośrodki kliniczne	296
Rozwój diagnostyki laboratoryjnej	297
Rozwój diagnostyki obrazowej	300
Wkraczanie inwazyjnych metod diagnostyki i terapii do medycyny wewnętrznej	305
Choroby układu krążenia	307
Rozwój pediatrii	309
Rozwój neurologii i psychiatrii	311
Dermatologia	316
Rozdział 10. Chirurgia i specjalności zabiegowe w XIX—XX wieku — <i>Witold Brzeziński</i>	318
Walka z bólem. Rozwój znieczulenia ogólnego	320
Znieczulenie miejscowe	324
Pokonanie zakażenia — rozwój antyseptyki i aseptyki	326
Tamowanie krwawienia i postępowanie przy uzupełnianiu ubytków krwi	330
Rozwój chirurgii jamy brzusznej	333
Endoskopia. Od diagnostyki do terapii	335
Wyodrębnianie się specjalności zabiegowych	339
Ortopedia i traumatologia	340
Chirurgia klatki piersiowej	343
Początki chirurgii transplantacyjnej	346
Neurochirurgia	348
Położnictwo i ginekologia	349
Powstawanie innych specjalności zabiegowych	353
Rozdział 11. Rozwój nauki o leku i jego wpływ na rozwój terapii — <i>Aleksander Drygas</i>	355
Stan farmakoterapii u schyłku XVIII wieku	355
Odkrycie alkaloidów i rozwój fitochemii	356
Poznanie nowych środków leczniczych a terapia w XIX wieku	360
Pierwsza synteza organiczna i jej znaczenie dla późniejszej syntezy leków	361

Pierwsze środki chemiczne otrzymane w wyniku syntezy i zastosowanie ich w lecznictwie	365
Narodziny chemioterapii. Paul Ehrlich	372
Odkrycie enzymów, hormonów i witamin	374
Odkrycie sulfonamidów	395
Odkrycie antybiotyków	398
Główne kierunki dalszych poszukiwań terapeutycznych	401
Rozdział 12. Naturalne i niekonwencjonalne metody leczenia — Tadeusz Brzeziński	406
Akupunktura i przypieczki	407
Joga — sposób na życie współczesnego Europejczyka	410
Homeopatia	411
Irydodiagnostyka	415
Leczenie prądami biologicznymi	419
Wodolecznictwo Priessnitza i Kneippa	422
Chiropraktyka i osteopatia	423
Rozdział 13. Społeczne problemy medycyny. Zdrowie publiczne — Tadeusz Brzeziński	428
Johann Peter Frank i jego koncepcja policji medycznej	428
Epidemie XIX stulecia i sposoby walki z nimi	430
Szczepienia ochronne jako metoda profilaktyczna	432
Medycyna społeczna jako przedmiot zainteresowania uczonych	435
Walka z chorobami społecznymi i rola w niej medycyny	437
Praca a choroby, początki medycyny pracy	438
Ubezpieczenia społeczne	439
Idea pomocy rannym na polu walki	441
Polska szkoła filozofii medycyny	443
Eugenika — założenia i ich manowce	445
Eutanazja jako problem społeczny	446
Eksperyment medyczny — wypaczenia i próby regulacji	447
Formy współpracy międzynarodowej w dziedzinie medycyny społecznej	449
Rozdział 14. Rozwój nauk medycznych i kształcenia lekarzy w Polsce w XIX i pierwszej połowie XX wieku — Tadeusz Brzeziński	450
Nauczanie medycyny pod zaborami	451
Polacy na uniwersytetach świata	455
Towarzystwa i czasopiśmiennictwo naukowe w okresie zaborów	456
Nauczanie medycyny w Polsce w okresie międzywojennym	458
Nauczanie medycyny i nauki lekarskie w latach II wojny światowej	458
Zmiana systemu nauczania po II wojnie światowej	461
Zakończenie	462
Zestawienie literatury uzupełniającej	465
Skorowidz rzeczowy	469
Skorowidz nazwisk	478